

Staatscommissie parlementair stelsel

Impressie van de bijeenkomst van de staatscommissie parlementair stelsel met de deelnemers aan de digitale werkruimte op 1 november 2017

Tijdens de bijeenkomst van de staatscommissie parlementair stelsel met de deelnemers aan de digitale werkruimte* gingen 50 deelnemers in vier tafelgroepen uiteen om de Probleemverkenning te bespreken die op 18 oktober door de staatscommissie parlementair stelsel is uitgebracht. De voorzitter had in zijn welkomstwoord de deelnemers gevraagd om nog niet over oplossingsrichtingen te spreken maar vooral stil te staan bij de thema's en de analyse in de Probleemverkenning. Heeft de staatscommissie de goede thema's benoemd en klopt de analyse?

In alle vier de groepen werd de beschrijving van de problemen herkend en grotendeels onderschreven. Daarbij zij aangetekend dat een aantal deelnemers vond dat de commissie wel grotendeels vanuit problemen in/van het bestaande stelsel lijkt te redeneren. Vooral de (in de Probleemverkenning benoemde) maatschappelijke onvrede zou aanleiding zijn voor meer urgentie en een wat radicaler scenario bij het verkennen van oplossingsrichtingen.

De relatie tussen burgers en politiek, en daarmee de (inhoudelijke en symbolische) representatie werd algemeen als het belangrijkste onderwerp van de probleemverkenning gezien. Veel van de andere thema's liggen in het verlengde van dit vraagstuk. Denk aan de rol van politieke partijen als schakel tussen burger en bestuur, aan de herkenbaarheid van politiek en bestuur, aan het vermogen van de overheid om de problemen die de samenleving ervaart echt op te lossen, aan de vraag of het stelsel de problemen van burgers op een manier agendeert die ook door het electoraat wordt herkend, aan politieke onvrede en maatschappelijk onbehagen maar ook aan het vermogen van de samenleving om zelf vraagstukken op te lossen. Uiteindelijk leidt dit allemaal naar de (kern)vraag: hoe behoudt het stelsel zijn legitimiteit?

Ten aanzien van het functieverlies van politieke partijen wordt in meerdere groepen gewezen op het wegvallen van ideologieën. Identiteitsvraagstukken worden belangrijker (en dus ook de wens om je identiteit via je stem tot uitdrukking te brengen). Met het wegvallen van ideologieën en kiezers die willen dat hun ideeën één op één worden uitgevoerd ontstaat meer ruimte voor vormen van directe democratie, zoals het referendum. Hoe leiden we nieuwe vormen van politieke partijen, politieke participatie en representatie dan in goede banen?

Aanbevolen wordt om voldoende (digitale) mogelijkheden in te bouwen om mensen invloed te geven, bijvoorbeeld tijdens de kabinetsformatie. Kijk niet alleen naar de rol van het regeerakkoord, ook de rol van deelakkoorden met maatschappelijke partijen zou aan de orde moeten komen. Ook de noodzaak van meer lange termijnvisie wordt hier genoemd. In de verhouding tussen het parlement en de regering wordt een gebrek aan dualisme designaleerd.

Bij het onderwerp domeinverkleining van de nationale overheid wordt de vraag opgeworpen of niet beter gesproken kan worden over domeinverplaatsing en een gebrek aan wisselwerking tussen de verschillende bestuurslagen. Het is zaak dat de nationale politiek grip en zicht houdt op die verplaatste politiek. Dat geldt zowel voor Europa als voor decentralisaties. De lokale politiek en de lokale democratie moeten niet uit beeld blijven. Ook is de samenleving op veel terreinen zelf in staat om vraagstukken op te pakken/problemen op te lossen. Het politieke stelsel moet dus goed gekoppeld zijn aan de besluitvorming die in de moderne samenleving op verschillende plaatsen 'ontstaat'.

Bij het onderwerp weerbare democratie worden de zorgen van de staatscommissie over *big data*, *micro targeting* en individuele keuzevrijheid gedeeld. Door sommigen wordt betwijfeld of de constatering in de probleemverkenning dat in het parlementair stelsel voldoende '*checks and balances*' bestaan wel juist is. Het belang van stabiliteit en duurzaamheid wordt hier ook genoemd.

Er zijn zorgen over de omloopsnelheid en de ondersteuning van volksvertegenwoordigers. Dit werkt door in de kwaliteit van wetgeving, de continuïteit en de verhoudingen in het tweekamerstelsel. Het referendum wordt genoemd als een bedreiging van de representatieve democratie maar ook als een onderwerp waar de staatscommissie aandacht aan moet gaan besteden. Hoe zijn de representatieve en directe democratie te verzoenen? De procedure tot wijziging van de Grondwet (het dubbele slot) komt in meerdere groepen aan de orde.

*groep van wetenschappers en andere deskundigen

Naast deze en andere aanvullingen en reacties op de afzonderlijke thema's wordt benadrukt dat besluitvorming plaatsvindt op allerlei plekken in de samenleving en dat de vraag is hoe het parlementair stelsel met die realiteit kan omgaan? Politici en burgers moeten elkaar veel meer zien en spreken: burgers ervaren niet dat de politiek luistert. Besteedt de commissie wel voldoende aandacht aan de politieke en bestuurlijke cultuur? De staatscommissie wordt gewaarschuwd niet te veel uit te gaan van de bestaande instituties in het parlementair stelsel zoals we dat kennen, maar zou ook moeten proberen wat los te komen van het sleutelen aan het bestaande stelsel. Een onderwerp waar de commissie ook meer aandacht aan zou moeten besteden is de (dominante) rol van de media en de doorgeslagen hijgerigheid in het parlement. Tot slot nogmaals de digitalisering, dat onderwerp is misschien wel de meest ingrijpende verandering in de context van het parlementair stelsel. Zowel in de zin van de mogelijkheden die nieuwe technologie biedt als de bedreiging van de democratie bij gebruik door kwaadwillenden.